

Интерактивни подходи за развитие на умения за преодоляване на употребата на еднотипни синтактични конструкции при трансформиране на пряка реч в непряка

ЦВЕТЕЛИНА ИГНАТОВА – АСЕНОВА

55. СУ „ПЕТКО КАРАВЕЛОВ“

ИЗХОДЕН ТЕКСТ:

— Ей! — въздъхна Лазо.

— Мълчи! — обадиха се другите.

— Много лъже — рече Лазо. Благолажът го погледна право в очите.

— Това е приказка, бе хлапе!

— Бабини деветини... измислици! — рече Лазо и някак нерешително и плахо се озърна в тъмнината, дето на няколко крачки от тях спокойно чопкаше из ракиката черният силует на магарето.

— Това е приказка, разбираш ли — рече твърдо Благолажът и настави: — Защо ти е истината? Да взема да ти разправам, да речем, за дрипавите гащи на дядо Тодор или за смачканата калимявка на дядо поп? Или да ти разправам за нас, голи-голтаци, дето сме тръгнали, с коси на рамо и с просеник в торбата, да бием път цяла седмица до Тракия на коситба? Всичко това, приятелю, е истина. Ама защо ти е тая пуста истина?

— Ами тия чудновати работи, дето ми ги разправяш, защо ми са? — отговори Лазо.

— Чудновати, но хубави! Слушаш, слушаш и се забравяш... И току виж, че чудноватото почва да ти се чини истина, потънеш в него и отидеш. Затова има приказки, затова са ги хората измислили. И песните са затова... да те измъкнат от истината, за да разбереш, че си човек.

...

Откъс от разказа „Косачи“ на Елин Пелин

Лазо казва, се Благолажът много лъже.
А той му отговори, се това са просто при-
казки. Измисли си рече, се това, и отиде
в тъмнината, дето на няколко крачки
силуета на магарето. Но Благолажът
попита защо му е истината за-
ва, се хората са бедни. Или как хората
ходат до Тракия на копита една седмица.
Лазо го попита защо му е разказвал те
чудновати неща. Той му рече, се са му
ваги, но са истини. Затова са измисле
приказките и песните, за да разбереш, се
свек.

Лазо въздъхва. Другите му казва
рече да мелеш. Лазо казва, се много
лъже. Благолажът го гледа право в
очите и казва, се това е само при-
казка. Лазо недоволено възкликва,
се това са бабини деветини и
нерешително и плахо се азбурва
в тъмнината, дето на няколко
крачки от тях спокойно топка и
ракитата гъркнат силует на ма-
гарето. Благолажът твърдо казва
се това е приказка. И пита Лазо
защо му е истината - да вземе
да му разпразва за дружавите го-
щи на дядо Тодор или за смат-
ката калинзвкя на дядо пом.
Или да му разказва за тях - го-
ми-голтаци, дето са тръгнали с
коси на рало и с просеник в
торбата, да вишт път до Тракия
на копита. Казва и се вист

Въздържа Лазо. Остатъкът се ободиха
и му каза да мисли Лазорече,
(не) Трлаболохът много пересе. Другите ка-
заха на хлапею, (не) това е приказка
Лазо си рече, (не) са бабни озвешници
но някак перешително и тлахо се озърна
в тълчината, дето на няколко крачки
от тях почнаше изравняване. Черният
свещел на магарею. Трлаболохът
до рече, (не) това е приказка. И не
бilo нясно да разправя за тях, гоште,
всичко това е пустата истина.

Лазо се усуди да му са му този
неша.

... Лазо въздържа. Другите го карат
да мисли. Лазо каза рече, че много
красе. Трлаболохът го не да правобочи-
те. Каза му, че това е приказка.
Лазо рече, (не) това са бабни озвеш-
ници и тлахо поведе в тълчината,
където на няколко крачки
от тях се вида свещел на магаре-
то, което крачи в рамката.

Трлаболохът му каза, (не) това
е приказка. Титата го заучи му е
истина. Да му разправят ли за дру-
жавите галци на дядо Твдого, или
за амагканата калвава на дядо поп?
Или да му разправят за тях, гали-
галтази, дето ~~се~~ тръгнаха, с коси
с пресеник в торбата, да дият нѣм
чала седмица до Пракия на коси?
Всичко това е истина? Ама заучи му
е тази нѣм истина?

Типични повторения в ученически текстове:

- ▶ Лазо въздъхва. Другите косачи му казват да мълчи, а Лазо казва, **че** много лъже. Благолаж му казва, **че** това е приказка. Лазо отговаря, **че** са измислици, като е нерешителен и плах и се озърта в тъмнината. Магарето пасе наблизо.
- ▶ Благолаж казва отново, **че** това е приказка и не може да говори за дрипавите гащи на дядо Тодор или за калимявката на попа. Не може да говори и за тях, **които** са сиромаси и които трудно и далеч от родния край са тръгнали да изкарват прехраната си. Това са истини, **които** на никого не трябва. Благолаж **пита** Лазо на него защо му е тази истина.
- ▶ А Лазо **пита** защо му трябва измислиците, **които** Благолаж разправя. Благолаж отговаря, **че** разказва измислици, но те са хубави **и** като ги слуша човек, започва да ги мисли за истина. **И** затова има приказки, песни, да знае човек, **че** е човек.

Проблемни зони:

- ▶ 1. употреба на повтарящи се глаголи;
- ▶ 2. употреба на повтарящи се назовавания на обекти;
- ▶ 3. употреба на повтарящи се съюзи и съюзни думи;
- ▶ 4. употреба на еднотипни изречения.

Аспекти на проблема:

Повторение на
съюзи и съюзни
думи

и, че, който,...

Повторение на
глаголи и глаголни
форми

казвам, река,
отговарям,...

Повторение на
синтактични
конструкции

мога да ...,
започвам да...,
..., че това е...

Модел за интерактивен урок:

- ▶ На учениците се поставя задача, състояща се в:
- ▶ - преразказ на откъс от текст, в който преобладава пряка реч;
- ▶ - задачата изисква работа в екипи от четирима или петима ученици;
- ▶ - откъсите за всяка група са различни;
- ▶ - всяка работна група има пред себе си чеклист с условия, при които задачата да се изпълни;
- ▶ - четене и обсъждане на готовите текстове.

Съдържание на чеклиста:

- ▶ 1. Текст за преразказ.
- ▶ 2. Изискване да бъдат посочени всички съчинителни съюзи и съюзни връзки, познати на учениците.
- ▶ 3. Изискване да бъдат посочени всички подчинителни съюзи и съюзни връзки, познати на учениците.
- ▶ 4. Да се посочи кои съюзи и съюзни думи от посочените могат да бъдат взаимозаменяеми в текст.
- ▶ 5. Да се извадят названията на основните обекти и да се посочат техни езикови и възможни контекстови синоними.
- ▶ 6. Да се извадят глаголите и глаголните форми и да се посочат техни синоними.

УСЛОВИЯ, ПОСОЧЕНИ В ЧЕКЛИСТА:

- ▶ 1. СЪЮЗ ИЛИ СЪЮЗНА ДУМА ОТ ПОСОЧЕНИТЕ ДА СЕ УПОТРЕБЯВА НЕ ПОВЕЧЕ ОТ ДВА ПЪТИ В ТЕКСТА.
- ▶ 2. НАЗОВАВАНИЯ НА ОБЕКТИ ДА НЕ СЕ ПОВТАРЯТ ПОВЕЧЕ ОТ ТРИ ПЪТИ.
- ▶ 3. „КОГАТО“ КАТО НАЧАЛО НА ИЗРЕЧЕНИЕ – НЕ ПОВЕЧЕ ОТ ВЕДНЪЖ.
- ▶ 4. ГЛАГОЛ ИЛИ ГЛАГОЛНА ФОРМА – НЕ ПОВЕЧЕ ОТ ДВА ПЪТИ.

Реализацията на урока изисква предварителна подготовка от страна на учителя:

- ▶ 1. Да подбере подходящи текстове за конкретната задача.
- ▶ 2. Да подготви съответния брой чеклистове според броя на групите в съответния клас.
- ▶ 3. Предварително да подготви и постави за изпълнение като домашна работа задача, изискваща замяната на просто изречение в състава на сложното с обособена част.
- ▶ 4. Предварително да се потърсят и извадят синоними на най-често повтарящи се глаголи (казвам, река,...).

Предварителните задачи към учениците са:

1. Да си припомнят изучените съчинителни и подчинителни съюзи и съюзни думи.
2. Да си припомнят значенията на понятията синоним и контекстов синоним.
3. Да изпълнят поставена от учителя домашна работа, актуализираща знанията за употреба на синтактични конструкции, въведени с причастие.

Ход на урока:

- ▶ 1. разпределяне на учениците по групи
- ▶ 2. раздаване на чеклистове и работни листове
- ▶ 3. разясняване на задачата
- ▶ 4. работа в екипи
- ▶ 5. четене и коментар на готовите текстове

Текст, резултат от работата на ученически екип:

- ▶ Лазо въздъхва шумно. Другарите му го приканват да мълчи. Лазо не е съгласен, той смята историята на Благолаж за лъжа и затова не я харесва.
- ▶ Благолаж му напомня, че това е просто приказка. Младият мъж настоява на своето – думите на другаря му са измислици, бабини деветини, ненужни на никого.
- ▶ Повтаряйки, че разказва приказка, Благолаж пита Лазо за какво му е истината, ако това означава да говори за дрипавите гащи на дядо Тодор или за смачканата калимявка на попа. И истината за тях, косачите, не е привлекателна – бедни, само с един хляб в торбата, те са в далечни от родните земи, за да изкарват прехраната си. Такава е реалността, казва Благолаж, но не тя е нужна на човека.

Резултати:

1. Учениците практически затвърждават знания за лексикални и синтактични синоними.
2. Учениците развиват умение да редактират текст с оглед на повторенията.
3. Учениците осъзнато и целенасочено търсят варианти да избягват еднотипни езикови конструкции.

БЛАГОДАРЯ ВИ
ЗА
ВНИМАНИЕТО!

